

УДК У50 + У010.24+У9(4УКР)0

ЦИВІЛІЗАЦІЯ: ПОНЯТТЯ, КЛАСИФІКАЦІЯ, КОНТЕКСТУАЛЬНА МОДЕЛЬ

С. Благодетєлева-Вовк

*Черкаський державний технологічний університет,
18006, м. Черкаси, бул. Шевченка, 460
e-mail: e2000@uazone.net*

Розглянуто поняття та сформульовано визначення цивілізації, проведено класифікацію цивілізаційних утворень за сімома ознаками, створено контекстуальну модель співзалежності і співіснування різних рівнів цивілізацій, запропоновано до використання метод бінарних опозицій щодо поділу суспільств на цивілізації та не-цивілізації.

Ключові слова: цивілізація, цивілізаційний підхід, контекстуальна модель, метод бінарних опозицій.

Вступ: актуальність теми обумовлена сучасними драматичними процесами самоідентифікації особистості, соціальних груп і різних суспільств, які є наслідком прояву унікальних культурних, історичних та інших особливостей. Цей феномен на світовому рівні набуває характеру протистояння, «зіткнення цивілізацій» [1]. У цьому зв'язку наука має дати адекватну відповідь на питання «Як гармонізувати різні за формою, змістом і динамікою соціальні утворення, поєднати їх потенції для забезпечення загальнолюдського цивілізаційного процесу?» Дане завдання є своєрідним інтелектуальним викликом нашої епохи, вирішення якого дозволить створити умови для подальшого поступу як людства загалом, так і його різноманітних народів.

Дослідженням природи цивілізацій у різні часи займалися такі мислителі як Дж. Віко, Ж. Боден, В. де Мірабо, Н. А. Буланже, А. Фергюсон, А.Р.Ж. Тюрбо, А. Сміт, П. Балланше, Ф. П. Гізо, К. А. де Сен-Сімон, К. Маркс, Ф. Енгельс, Ж.А. де Гобіно, Г. Рюккерт, М. Данилевський, Ф. Бордель, О. Шпенглер, А. Тойнбі, П. Сорокін, К. Поппер, Ф.А. фон Хайек, У. Ростоу, Д. Белл, Зб. Бжежинський, А. Тоффлер, К. Ясперс, С. Хангтінгтон, Р. Нісбет, Ч. Тіллі, А. Бард, Я. Зодерквіст, Ю.М. Яковець, В.Л. Іноземнев С.Г. Кисельов, С.Б. Переслігін, В.В. Вольнов, Ю.М. Пахомов, А.С. Філіпенко, О.Г. Білорус С.Б. Кримський, Ю.В. Павленко, В.М. Геєць, А.А. Чухно, Л.І. Федулова та інші.

Наявні наукові підходи можна поділити на чотири основні напрями розуміння цивілізаційного процесу – унітарно-стадіальний (у тому числі лінійно-стадіальний), плюрально-циклічний, глобально-стадіальний та історичний агностицизм [2]. Як правило, цивілізаційний підхід відносять до плюрально-циклічного напрямку пізнання, хоча ми вважаємо, що дослідження цивілізацій необхідно проводити використовуючи також і альтернативні концепції. Це дасть змогу розширити коло конструктивних ідей, реалізація яких призведе до гармонізації різних наукових напрямів і підходів та в кінцевому підсумку через впровадження політичні та економічних рішень вплине на розв'язання сучасних цивілізаційних протиріч.

Мета статті: проаналізувати і дати нове визначення поняття «цивілізація», провести класифікацію цивілізацій, гармонізувати різні складові даного феномену та підходи щодо нього.

Виклад основного матеріалу: процес формування категорії «цивілізація» продовжується, оскільки продовжується процес пізнання відповідного соціального феномену.

Першим етапом у оволодінні змісту категорії «цивілізація» є ретельний аналіз її наукового розуміння, яке, зокрема, відображаються у поширених та використовуваних визначеннях. Отже, звернемося до широковживаних і авторитетних джерел – енциклопедій. Так, у Оксфордській енциклопедії дається наступне визначення цивілізації - «...сходінка суспільного розвитку, яка характеризується певними економічними, соціальними і релігійними особливостями» [3; 370], тобто мова йде про прогресивний поступу людства – перехід з одної сходінки на іншу. При цьому кожна з них має особливості пов'язані зі сферою створення благ, сферою формування відносин та сферою духу. Дане твердження цілком відповідає концепції стадіального розвитку суспільства. По-іншому трактується зміст досліджуваної категорії у «Великому економічному словнику»: «Цивілізація – сучасна світова культура, досягнення науки і техніки; ступінь суспільного розвитку після варварства; рівень, ступінь суспільного розвитку, матеріальної і духовної культури» [4; 1302]. Це визначення є достатньо складним, оскільки розглядає феномен у культурному й історичному аспектах. У ньому робиться акцент на глобальному і стадіальному розумінні категорії. Наступне визначення включає п'ять її трактувань – «Цивілізація – форма існування живих істот, наділених розумом; синонім культури, сукупність духовних і матеріальних досягнень суспільства; ступінь розвитку матеріальної і духовної культури, суспільного розвитку загалом; процес становлення громадянського суспільства; відносно самостійне, цілісне соціально-історичне утворення, локалізоване у просторі і часі, що може мати ієрархічні рівні [5; 704]. Порівняно новим у даному вислові є розгляд цивілізації як процесу - існування, становлення і розвитку. Крім того виділяється природній

рівень буття її носіїв, хоча дещо сумнівним є твердження, що істоти (відмінні від людей), наділені розумом обов'язково повинні мати певну соціальну форму існування. Важливим також є розгляд даної категорії через призму громадянського суспільства. Це, здебільшого, данина традиції Стародавнього Світу, для якого характерна була тотожність понять цивілізації та міста-держави. Тлумачення змісту категорії в контексті плюралістично-цивілізаційного підходу також розширяє можливості для її розуміння. Ще одним енциклопедичним є визначення цивілізації як «...однієї з основних одиниць історичного часу, яка означає довготерміново існуюче самодостатнє суспільство країн і народів, особливості якого обумовлені соціо-культурними причинами [6; 972]. У ньому неявно простежується ідея об'єднання глобальної та локальних цивілізацій, оскільки на значному історичному горизонті у якості самодостатнього суспільства можна розглядати людство загалом, а соціально-культурні причини пов'язувати з особливостями розвитку техніки, науки, економіки, тощо. Таким чином, у найбільш поширених джерелах під цивілізацією розуміють певний рівень (стадію) та процес розвитку; локальне культурно-історичне утворення; синонім культури; громадянське суспільство; форму буття розумних істот.

Окрім енциклопедичних заслугують на увагу оригінальні визначення сучасних науковців. Зокрема, В. Вольнов так пояснює зміст досліджуваної категорії: «Цивілізація – це гранично широка множина людей, які усвідомлюють єдність своєї долі. Ідея цивілізації – це ідея єдиної долі» [7]. Тобто суспільствознавець робить акцент на духовному плані існування суспільства. У цьому ідейно він близький до О.Шпенглера. Також підкреслює домінування духовного начала у соціальному світоустрої А.І. Ліпкін, який вважає, що «Цивілізаційна спільність задається спільністю змістів та ідеалів» [8]. Найбільш конструктивним, на нашу думку, є підхід, який виклад С. Переслігін, базуючись на моделі мета-онтологічної системи координат. Відповідно до уявлень дослідника цивілізація як система «...являє собою єдність трьох світів: «плану» ідей, «плану» речей і «плану» людей. У кожному з цих світів задається своя системна ієрархія. Наприклад, для «плану» людей така ієрархія може мати вигляд: людина - сім'я – етнос – держава – людство» [9].

Проведене дослідження змісту поняття «цивілізація» дозволяє сформулювати визначення, яке відображає сучасні особливості його існування: цивілізація – це форма буття людського роду у вимірах духу, матерії, суспільства, яка характеризується приматом людини і реалізується через усталені культурні, економічні, технологічні та інші особливості впливу на дійсність.

На основі аналізу наукових підходів щодо феномену цивілізації можна здійснити класифікацію цивілізаційних утворень за різними ознаками, зокрема за ступенем охоплення людства, за часом існування, за географічним розташуванням, за геополітичним розподілом, за суспільними домінантами, за рівнем технологічного та економічного розвитку. У таблиці 1 представлено результати багатокритеріального групування та наведено приклади конкретних цивілізацій.

Таблиця 1

Класифікація цивілізаційних утворень

№ п/п	Класифікаційна ознака	Різновиди цивілізацій	Приклади
1.	За ступенем (рівнем) охоплення людства	мегацвілізація; метацвілізація (історично-культурні конгломерати країн); макроцвілізація (унікальна країна-цивілізація, нація); мікроцвілізація (народність, підприємство)	світова (глобальна); Західна і Східна цивілізації; Китайська, Мексиканська, Українська, Російська; Лемківщина, Бойківщина, Гуцульщина; транснаціональні корпорації – Wal-Mart Stores, Microsoft, Sony тощо
2.	За часом існування	цивілізації минулого; сучасні; цивілізації майбутнього	Єгипетська, Греко-Римська Західно-європейська; поки що невідомі
3.	За географічним розташуванням	цивілізація Півдня; цивілізація Півночі; цивілізація Заходу; цивілізація Сходу	Ісламська; Православно-християнська; Західно-християнська; Конфуціанська
4.	За геополітичним розподілом	цивілізації моря; цивілізації суші	Фінікійська, Елінська; Китайська, Римська.
5.	За суспільними домінантами	орієнтовані на колектив; орієнтовані на особистість	Цивілізація Сходу; Цивілізація Заходу
6.	За рівнем технологічного розвитку	техногенні цивілізації; традиційні цивілізації	Західна цивілізація; Ісламська цивілізація
7.	За рівнем економічного розвитку	високорозвинені; розвинені; недорозвинені цивілізації	група країн G-7 (велика сімка); група країн G-20 (провідна двадцятка); країни Західної та Центральної Азії.

Особливістю даної класифікації є включення до цивілізацій мікросоціальних утворень таких як народності та підприємства. Ми впевнені, що продовження і посилення диференціації суспільства до найглибших рівнів його існування - руйнування роду (на Сході), нуклеарної сім'ї (на Заході), втрата індивідуальності на користь формування дивідууму (за Фуко дивідуум - людина з декількома індивідуальностями), є характерною особливістю сучасності, тому, закономірно, цивілізаціями також можна вважати деякі мікросуспільства, які

мають ознаки культурної, історичної, економічної, технологічної спільності. На нашу думку це виправдано з огляду на такі переважаючі сучасні тенденції:

- прискорення соціалізації підприємств в руслі гуманізації, екологізації життєдіяльності людини. Утвердження стандартів соціальної відповідальності, активної громадянської позиції, прозорості бізнесу для суспільного контролю призводить до того, що сфера функціонування підприємства розширюється, виходячи за межі економіки – у гуманітарну сферу;
- посилення процесів об'єднання людей навколо єдиних культурних цінностей, які зараз активно генеруються в межах підприємств (феномен корпоративної культури). При цьому окремі мікрокультури породжують окремі мікроцивілізації;
- продовження розширення транснаціональних компаній, окремі з яких на сьогоднішній день за рівнем людського, технологічного, матеріального потенціалу певною мірою співставимі з деякими макроцивілізаціями;
- формування Рах Економісана - блаженного економічного порядку [10; 3], в якому саме підприємствам відводиться провідна цивілізаційна місія.

Отже, майбутнє людства залежить від характеру розвитку підприємств- мікроцивілізацій. Саме ці соціальні утворення внаслідок гуманізації та зміни пріоритетів у власній діяльності мають поєднати різноманітні суспільства в єдину цивілізацію.

Треба відзначити, що цивілізація це не просто суспільство як спільність людей, - це особливий соціум, для якого людина є абсолютною цінністю, конструктивним центром світобудови. При цьому цивілізаційний процес спрямований на формування відповідного вимогам соціуму типу людини, яка в свою чергу зберігає традиції і продовжує поступ цивілізації, закріплюючи його у матеріальних, інституціональних (суспільних) і духовних здобутках. Активність – головна ознака всіх суб'єктів цивілізації (людини, групи та суспільства загалом). Вона може проявлятися безпосередньо - як діяльність спрямована на зміну оточуючого світу, так і опосередковано – як клопітка робота над вдосконаленням внутрішнього світу особистості та суспільного буття через трансформацію цілей, цінностей, відносин, тощо. Отже, людина – є єдиною спільною родовою ознакою для всіх цивілізацій, тобто всі різновиди цивілізацій щодо ступеню охоплення людства (див. класифікацію) мають загальний знаменник – особистість як цінність. На основі застосування принципу контекстуальності, тобто вписуваності сутності у споріднено більшу сутність, їх можна співставити таким чином, щоб виявити співзалежність одної від одної та особливості співіснування (див. рис.1). Дана модель є вірною за умови, якщо, не зважаючи на неоднозначність процесів, характеру і результатів історичного розвитку, що закарбувалися у сучасній картині світу, мислити все людство як єдину цивілізацію. Таким чином у розробленій моделі узгоджуються різні підходи щодо розуміння цивілізаційних утворень, зокрема глобально-стадіальний, плюрально-циклічний, та антиісторичний. При цьому мегацивілізація відповідає глобально-стадіальній парадигмі, мета та макроцивілізації – плюрально-циклічній концепції, а мікроцивілізація – історичному агностицизму.

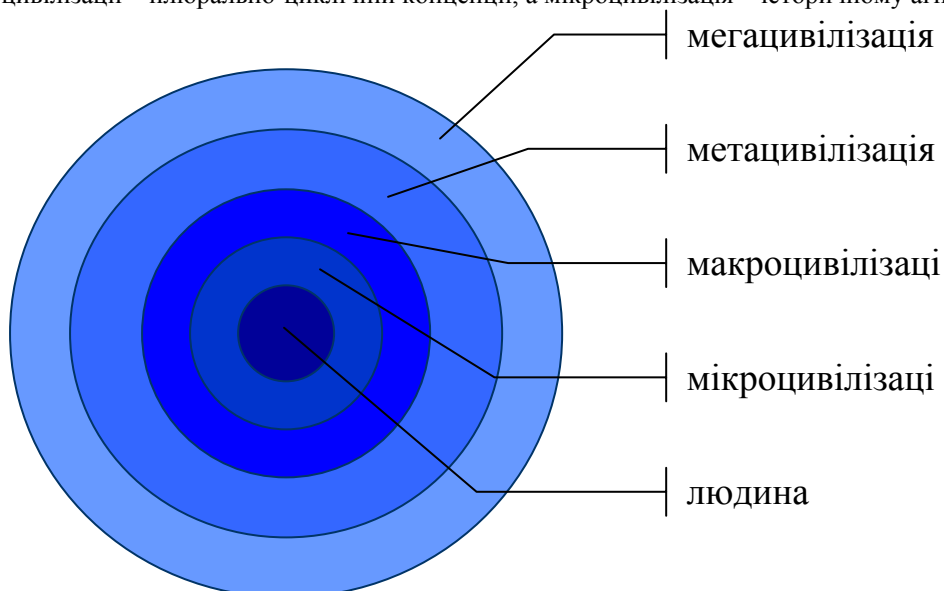

Рис.1. Контекстуальна модель співзалежності і співіснування цивілізацій.

Окремого розгляду потребує проблема становлення цивілізацій. На нашу думку він розпочинається з усвідомлення в суспільстві провідної ролі людини та створення відповідних інституційних умов щодо реалізації її творчих потенцій у всіх сферах життя – культурі, політиці, економіці, технології, тощо. Досвід людства свідчить, що цивілізації мають різноманітні досягнення в різних сферах життєдіяльності, які загалом покращили якість і рівень життя пересічної особистості. Однак, створення й функціонування цивілізації не є запорукою її нескінченного існування. Як тільки її центр зміщується з людини на іншу цінність починається процес децивілізації, тобто перетворення в іншу форму буття людського роду - не-цивілізацію. Ми не будемо

давати власні оцінки щодо того яка форма суспільства краща, проте зазначимо, що саме за умов цивілізації людина отримує можливість проявити себе повною мірою, оскільки її не обмежують інші цінності як-то ідеї світової експансії і панування, перемоги пролетаріату і будівництва комунізму, поширення і насадження релігії, тощо.

Кожне з цивілізаційних утворень має унікальні особливості, що ускладнює і практично унеможливує їх порівняння між собою, оскільки вони знаходяться в якісно різних станах прояву людського. Наприкінці ХХ - початку ХХІ ст. після визнання в науці постмодерністської ідеї про цінності розбіжностей стало зрозуміло, що оціночні судження, які застосовувалися до різних суспільств з точки зору західного моноцентризму [11] є хибними, оскільки всі цивілізовані людські спільноти тотожні і рівноцінні між собою.

У цьому зв'язку виникає інтерес до пошуку і виявлення інших спільностей – нецивілізацій, оскільки встановлення чітких критеріїв відмінності між ними дасть можливість виявляти цивілізаційні утворення на різних рівнях, зокрема, на мікросоціальному. Це дозволить визначати підприємства, які з погляду суспільства-цивілізації є найбільш цінними, оскільки сприяють утвердженню і розвитку певної цивілізаційної ідеї.

На нашу думку відмінність між цивілізацією і нецивілізацією полягає у характері буття. Його можна зафіксувати у сфері пізнання за допомогою дихотомії - поділу обсягу поняття на дві складові, які суперечать одна одній. Для практичної реалізації принципу дихотомії для розподілу суспільних угруповань на цивілізаційні та нецивілізаційні ми використали метод бінарних опозицій. Даний метод застосовувався такими науковцями як Р. Ерцем, М. Грансом (ХІХ ст.); П. Сорокіним, К. Леві-Стросом, О. Золотарьовим, М. Бахтіним (ХХ ст.); О. Донченко, Е. Афоніним, Л. Бурлачуком (ХХІ ст.) (див. наприклад [12]). Ми розробили 7 бінарних опозицій, які описують цивілізаційні утворення, зокрема: «свій/чужий», «взаємність/неприйняття», «центр/периферія», «спільність/сукупність», «самоорганізація/хаос», «досягнення єдності щодо цілей і цінностей/перманентний конфлікт цілей і цінностей», «розвиток/виживання». Треба зазначити, що їх можна використовувати у вигляді цілісного комплексу по відношенню до окремих суспільних утворень, а також окремі групи опозицій для пояснення особливостей існування на мега-, мета-, макро- і мікрорівнях загалом. Так, група опозицій, що відображають основи суспільного буття на рівні людини буде складатися із трьох складових - «центр/периферія», «свій/чужий», «взаємність/неприйняття». Для рівня групи (мікроцивілізації) прийнятним, на нашу думку, є оперування такими опозиціями як «спільність/сукупність», «самоорганізація/хаос». Критерії, які доцільно застосовувати на рівні суспільства (макроцивілізації) є «досягнення єдності щодо цілей і цінностей/перманентний конфлікт цілей і цінностей», а на рівні історично-культурних конгломератів (метацивілізації) та людства загалом (мегацивілізації) – «розвиток/виживання». Звичайно, використання тільки семи бінарних опозицій недостатньо для охоплення такого складного і багаторівневого феномену як соціальні утворення, однак для виявлення кардинальних відмінностей між ними розроблених подвійних (дихотомічних) критеріїв цілком вистачить.

Отже, розглянемо бінарні опозиції, які використано для виявлення впливу соціуму на рівні людини. Перша пара «центр/периферія» дозволяє виявити соціальний статус людини в суспільстві. При цьому в цивілізації людина, як абсолютна цінність, знаходиться в центрі світоустрою, тоді як для нецивілізації пересічна особа по тим чи іншим причинам не становить інтересу. В ній людина перебуває на периферії буття.

Друга пара «свій/чужий» характеризує особливості ідентифікації особистості в суспільстві, визначення її або як безпечної, надійної, близької, тобто своєї, або як небезпечної, ненадійної, не своєї, тобто чужої. Від результату ідентифікації залежать рівень довіри, який має людина серед оточуючих. Для цивілізації, як соціумі в якому особистість займає центральне місце, людина загалом ідентифікується як «своя». Це сприяє створенню достатньо високого рівня довіри і мінімізації транзакційних витрат, що в свою чергу, прискорює соціальні процеси та підвищує їх результативність. Протилежна ситуація спостерігається у нецивілізаціях, оскільки особистість тут здебільшого (за виключенням родичів) ідентифікується як «чужа». Тому в подібних суспільствах низький рівень довіри до людини та високі транзакційні витрати, що, загалом, негативно впливає на соціальну динаміку й активність.

Важливою також є третя пара опозицій - «взаємність/неприйняття», що відображає ставлення, відносини, які є наслідком внутрішньої культури особистості, зокрема її поваги/неповаги до себе і оточуючих (любви/нелюбові). Почуття взаємності формується здебільшого у тому випадку, коли людина має розвинене почуття власної гідності і самоповаги. Вона приймає інших такими як вони є, цінуючи їхнє достоїнство. Взаємність, на нашу думку, є характерною ознакою цивілізації. Неприйняття, як протилежність взаємності, проростає у тому суспільстві, в якому не цінується особистість, тому це ознака нецивілізації.

На рівні групи актуальними на нашу думку є бінарні опозиції «спільність/сукупність» і «самоорганізація/хаос». При цьому таке поняття як «спільність» характеризує колектив як не просту сукупність людей, а їх об'єднання на основі певних інтересів, цілей, цінностей, тощо. Утворення спільності можливе за умови подолання на індивідуальному рівні соціального відчуження, визнання інших членів групи «своїми». Тому ця ознака також є ознакою цивілізації. На протигагу «спільності», «сукупність» – являє собою соціальну масу відчужених одне від одного людей, яких ніщо не поєднує. Група як маса не зацікавлена в кожній особливості зокрема, отже, не може претендувати на статус цивілізації, тобто вона є ознакою нецивілізації. Відповідно, опозиція «самоорганізація/хаос» відображає явище соціальної організації в групі. Для цивілізації життєво важливою якістю є самоорганізація, оскільки вона дозволяє набувати ефективної й оптимальної структури, форми, приймати та здійснювати необхідні впливи на оточуюче середовище. У свою чергу, організаційний хаос – це природний стан для соціальної маси нецивілізації.

При переході на рівень буття суспільства важливим стає узгодження міжгрупових цілей і цінностей. Тому для нього ми побудували бінарну опозицію «досягнення єдності цілей і цінностей/перманентний конфлікт цілей і цінностей». У цивілізації постійно відбуваються процеси взаємної корекції міжгрупових цілей і цінностей для досягнення тривкої суспільної згоди. Для її протилежності характерний постійний непереможний конфлікт інтересів між різними групами, що практично не піддається узгодженню, оскільки ніхто не бажає йти на компроміс, тобто частково поступитися своїми інтересами.

Бінарна опозиція «розвиток/виживання» описує головну проблему вибору на рівні історично-культурних конгломератів (метацивілізацій) та людства загалом (мегацивілізації). Ми вважаємо, що цивілізація завжди обирає розвиток, оскільки в її основі закладена турбота про людину та її майбуття, тоді як у надсуспільствах-нецивілізаціях, в яких не переймаються долею пересічної людини завжди гостро стоїть проблема виживання.

Загалом, емпіричне застосування методу бінарних опозицій щодо суспільних утворень на предмет виявлення серед них цивілізацій допоможе встановити його ефективність та практичну цінність. Для економістів особливо цікавими у цьому зв'язку стануть дослідження підприємств як імовірно існуючих мікроцивілізацій.

Висновки:

- Процес пізнання феномену і відповідної йому категорії «цивілізація» продовжується.
- Цивілізація – це форма буття людського роду у вимірах духу, матерії, суспільства, яка характеризується приматом людини і реалізується через усталені культурні, економічні, технологічні та інші особливості впливу на дійсність.
- Класифікація та контекстуальна модель цивілізацій дозволяє комплексно розглядати цей складний феномен, виділяти різні рівні його існування, гармонізувати пізнавальні підходи.
- В залежності від характеру буття суспільства існують у формах цивілізації та не-цивілізації. Для того, щоб практично визначити вид соціального угруповання розроблена семискладова модель бінарних опозицій.
- Застосування на практиці щодо підприємств викладеного підходу допоможе встановити його об'єктивність, ефективність і надійність.

1. С. Хангтингтон Столкновение цивилизаций? // <http://www.archipelag.ru/geopolitics/stolknovenie/clash/clash/>
2. Семенов Ю.И. Производство и общество // Социальная философия. Курс лекций. Учебник. - Под ред. И.А.Гобозова. - М.: Издатель Савин С.А., 2003. - С. 147-160.
3. Оксфордская иллюстрированная энциклопедия. В 9 т. Т.3. – 2-е изд. исправленное. –Всемирная история. С древнейших времен и до 1800 года/Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Инфра-М», издательство «Весь мир», 2000.- 408 с.
4. Большой экономический словарь/Под ред. А.Н. Азрилияна. – 6-е изд., доп. – М.: Институт новой экономики, 2004. – 1376с.
5. Філософський енциклопедичний словник/За ред. В.І. Шинкарука, Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди НАНУ. – Абрис, 2002 – 742с.
6. Философия: Энциклопедический словарь/Под ред. А.А. Ивина. – М.: Гардарики, 2004. – 1072 с.
7. Вольнов В.В. Проблема наций в свете теории цивилизаций // <http://www.archipelag.ru/geopolitics/stolknovenie/theory-civilization/01/>
8. Липкин А.И. «Цивилизационные общности как смысловые общности. Проблема разведения понятий цивилизационной, субцивилизационной и национальной общностей»// <http://civilizations.rsuh.ru/archive/res25101.htm>
9. Переслыгин С.Б. Культуры и цивилизации: мета-онтологическая модель// <http://www.archipelag.ru/geopolitics/partii/chess-board/model/>
10. Дорогунцов С., Ральчук О. На вістрі цивілізаційних проблем // Вісник НАН України. - 2005 - №5. - с.3-6.; 4
11. Сыров В.Н., Корчагина Е.Ю. Есть ли перспективы у «русской идеи» <http://www.tsuab.ru/50LET/ACT/14tez1.html>
12. Афонін Е., Донченко О., Антоненко В. Психокультура України: «помаранчевий перехід» // Соціальна психологія. - 2006. - № 4. - С. 77-93.

THE CIVILIZATION: CONCEPT, CATEGORIZATION, CONTEXTUAL MODEL

S.L. Blagodeteleva-Vovk

*The Cherkasy state technological university,
18006, Cherkasy, Shevchenko str., 460*

Considered concept and is worded determination to civilizations, is organized categorization formation of civilization, is created contextual model to interdependences and coexistence of the miscellaneous level civilization, is offered to use method binary opposition for fission society on civilizations and not-civilizations.

Key words: civilization, civilizationizm as a scientific approach, contextual model, method binary opposition.